

De Heraut

van de

Gerreformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124.)

Zondag 6 Mei 1906. N°. 1479.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertentiën: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f —.30. Aanvragen en vermelding van lieftogaten f —.12 per regel.

Van de tien geboden.

C.

HET ACHTSTE GEBOD.

L.

Gij zult niet stelen.
Exodus 20:15.

Het achtste gebod luidt naar Exodus 20:15 en evenzoo naar Deuteronomium 5:17: *Gij zult niet stelen.*

Ook dit wordt, gelijk al de tien geboden, gezegd tot den Israëlitischen man.

Met „stelen“ verbindt zich allereerst de gedachte aan het heimelijke; het heimelijk handelen.

Zoo lezen wij ook in de Schrift: En Jakob ontstiet zich aan het hart van Laban den Syrier, overmits hij hem niet te kennen gaf, dat hij vloot (Genesis 31:20). — wat zeggen wij, dat Jakob zich heimelijk van zijn schoonvader verwijderde. En zoo lezen wij ook in 2 Samuel 15:6: Absalom stal het hart der mannen van Israël, wat betekent, dat hij heimelijk, door bedriegelijke beloften en valsche vriendelijkheid, het hart des volks wist te winnen.

Dezelfde gedachte zit ook nog in ons „steelsch“ voor heimelijk; en in „steelsgewijze“ voor in het geheim, verholen, onmerkbaar handelen.

Deze gedachte van „heimelijk“ die zich oorspronkelijk aan het woord „stelen“ verbindt, welk woord ook in *diefstal*, is er bij het gewone spraakgebruik echter grootendeels uit weg.

Onder stelen verstaat men gewoonlijk: de kwaadwillige ontneming van eens anders goed tegen den wil van den eigenaar; of, korter nog, zich eens anders goed onrechtmatig toe-eigenen. Onder *diefstal*: eenig goed dat geheel of ten deele aan een ander toebehoort, wegnemen, met het oogmerk om het zich wederrechtelijk toe te eigenen.

Alleen voor zoover zulk stelen dan verholen geschiedt, verbindt er zich nog de gedachte van het heimelijke aan. Maar onder „stelen“ valt zowel het verholen, het door bedriegen, als het met geweld zich onrechtmatig toe-eigenen van eens anders goed. Voor deze laatste wijze van stelen heeft onze taal, evenals het Hebreeuwsch, een afzonderlijk woord, ons *rooven*.

Onder stelen of *diefstal* is dus saam te vatten alle ongeoorloofde bemachtiging van een anders goed; van vreemd eigendom.

Dit nu is ook de zin van het achtste gebod.

Aan den Israëlitischen man wordt hier naar de letter, maar naar den zin natuurlijk aan ieder, die tot het volk behoort, verboden alle ongeoorloofde bemachtiging van eens anders goed.

Terecht is gezegd: „het door de openbaring gegeven gebod: gij zult niet stelen! heeft aan de natuur van het eigendomsrecht een onmetelijke vastigheid verleend en haar eerst recht tot een zaak des gewetens gemaakt, waardoor het eigendom meer beschermd is dan door alle gerechts-hoven der wereld“.

Met het verbod van alle ongeoorloofde bemachtiging van een anders goed is echter de zin van het achtste gebod, ook als *verbod*, nog niet uitgeput.

Daar is toch ook een zonde van nalatigheid.

Ook tegenover den naaste in betrekking tot zijn eigendom.

En daarom is het, naar den regel, die steeds bij de uitlegging der tien geboden is te volgen, dat onder de eene krasse uiting van één zonde alle andere van eenzelfde soort zijn begrepen, — dat in het achtste gebod ook verboden wordt, door onze nalatigheid of onverschilligheid onze naaste aan zijn goed schade te doen lijden.

Dit toch is tegen de christelijke naasten-liefde.

En in Israëls wetgeving stond op zulke nalatigheid dan ook straf.

„Wanneer“, zoo lezen wij in Exodus 22:33 en 34, „iemand een kuil graaft, en hij dekt hem niet toe, en een ees of ezel valt daarin, dan zal de eigenaar van den kuil het vergelden.“ De schade, die de eigenaar van den ees of van den ezel door zijn nalatigheid geleden heeft, moest hem dan vergoed worden. Twee hoofdstukken verder, 23:4 en 5, vinden wij in Exodus dit merkwaardig verbod tegen nalatigheid of onverschilligheid: Den verdoemden of onverschilligen, die hij tegenkomt, zult gij terecht brengen, zelfs als zij het eigendom van uw vijand zijn; en als gij ziet, dat de ezel van uw hater onder zijn last bezwijkt, dan zult gij niet hem het dier ophelpen. En wat hier ten

opzichte van den vijand wordt geboden, wordt in Deuteronomium 22 ook voorgeschreven ten opzichte van den broeder (vs. 4). Ook zijn ezel of os met hem helpen oprichten; ook zijn afgedwaald schaap of rund aan hem terugbrengen (vs. 1) en, als de eigenaar ver af woont of men hem niet kent dan moet men het dier zoo lang in eigen huis bewaren tot er navraag komt (Vs. 2). En zoo moest de Israëlit handelen ook met den ezel, het klee en al wat zijn broeder verloren had en door hem was gevonden. Aan de zorg voor dat goed van zijn naaste mocht hij zich niet onttrekken. In dit alles ligt een algemeen zedelijk beginsel dat ook voor ons geldt.

Geen zorgeloosheid of onverschilligheid voor eens anders goed.

Zeer juist merkt dan ook Calvijn in zijn verklaring van het achtste gebod op, dat ook hier, naar den regel der christelijke liefde, gelden moet, dat aan ieder zijn recht ongeschonden moet verblijven en dat niemand aan een ander doen mag wat hij niet wil, dat hem gedaan worde.

Dit laatste is de, ook vroeger, bij de behandeling der geboden, door ons vermeldde z.g. guldenregel of „de wet der wederkerigheid“, uitgesproken ook in het bekende woord van den Heiland: Alle dingen dan, die gij wilt, dat u de menschen zouden doen, doet gij hun ook also; want dat is de Wet en de Profeten. (Matth. 7:12).

Calvijn past dit algemeen zedelijk beginsel toe op de verhouding van het goed van den naaste, en onze Heidelbergse doet dit evenzoo in zijn antwoord op de 111e vraag, „dat ik mijns naasten nut, waar ik kan en mag, bevordere; met hem alsoo handel, als ik wilde, dat men met mij handelde.“

Is alzo verboden alle nalatigheid of onverschilligheid tegenover het goed van den naaste, naar den anderen regel bij de uitlegging der tien geboden, dat in het verbod het gebod ligt, is geboden den naaste in het behouden van zijn goed behulpzaam te weren.

Maar het gebod gaat, geestelijk verstaan, nog dieper.

Het heeft niet alleen een sociale betekenis, d. w. z. eene voor het samenleven met onze medemenschen, maar ook een individueele.

Het gaat ook over ons eigen goed.

Ook voor uw eigen goed zijt gij gebonden aan 's Heeren ordinantie.

Gij zijt er Hem, Wiens de aarde is, mitsgaders hare volheid (Ps. 24:1), rekschap voor schuldig.

Gij moogt er niet alles mee doen wat gij wilt.

Gij moogt het niet misbruiken.

Van daar, dat vrekheid waarbij gij het genietten ten offer brengt aan het bezitten, evenzeer als verkwisten waarbij gij het bezitten ten offer brengt aan het genietten, zonde is.

Zonde voor God.

En eindelijk, wijl arbeid een der middelen is tot rechtmatig verwerven van goed, ligt in dit gebod ook de plicht tot arbeiden.

Tot arbeiden in uw beroep.

Uw heilig beroep.

Spreken wij zooeven van verwerven van goed, onder goed of onder 'n goed verstaan wij, in onderscheiding van het goede dat altijd een eigenschap van iets aanduidt, — alles wat waarde voor ons menschen heeft. Het verschil zal nog duidelijker uitkomen wanneer wij ons herinneren, hoe tegenover het goede — het slechte; tegenover 'n goed — 'n kwaad staat.

Zoo staat ook tegenover het hoogste goed het hoogste kwaad.

Goed in tegenstelling met slecht, is al wat is of werkt zooals het moet zijn of werken om te beantwoorden aan datgene waartoe het bestemd is. In dien zin nu spreken wij van een goed paard, een goed oog, een goede pen, — en noemen wij een mens goed wanneer hij, naar zijn bestaan en gedrag, geheel beantwoordt aan dat waartoe God hem bestemd heeft.

Daarentegen nu is 'n goed in tegenstelling met 'n kwaad alles wat 'n mens noodig heeft voor de bevrediging van zijn behoeften en waarvan het bezit hem dus gelukkig, het gemis ongelukkig maakt; waaraan hij daarom waarde zal toekennen; waarnaar hij als naar een doel zal streven.

In dien tweeden zin nu wordt het woord goed ook gebruikt in onze Geloofsbelijdenis, wanneer van God wordt gezegd dat Hij is: „een zeer overvloedige fontein aller goeden.“

Wat dit laatste betreft, zij hier gewezen op de groote betekenis dezer uitdrukking voor de juiste beschouwing van het goed of de goederen. Wij onderscheiden toch van goederen, die, omdat zij geheel onafhankelijk zijn van 's menschen wil, natuurlijke goederen

mogen heeten, — zooals leven en gezondheid, lichaamskracht en scherpsinnigheid van geest, — ook andere, die zooals b.v. de eer en de goede naam, de bekwaamheid en de vaardigheid, een mensch zich moet verwerven en die daarom *verworven* goederen heeten. Maar, wijl nu in alle werk des menschen God werkt; wijl Hij de eerste en aller oorzaken oorzaak is; zoo is Hij ook van deze laatste en dus van alle goederen de Bron. Een zelfde gedachte alzo als de Schrift uitsprekt in Jakobus 1:17: Alle goede gave en alle volmaakte gift is van boven, van den Vader der lichten afkomende, bij welken geen verandering is of schaduw van omkeering.

Hoewel van alle goederen het meest uitwendige en wisselvallige, — zoodat er trotsch op te zijn of er op te vertrouwen, dwaasheid is, en de Heere Jezus daarom dan ook zegt: vergadert u geen schatten op de aarde, waar ze de mot en de roest verderft, en waar de dieven doorgraven en stelen (Matth. 6:19). — is het stoffelijk goed toch metterdaad 'n goed.

'n Mensch heeft het noodig voor zijn geluk.

Het is een onmisbare voorwaarde tot een menschwaardig bestaan.

Menschwaardig ook in dien zin, dat het noodig is voor wat aan het aardse leven van 'n mensch zijn hoogere waardij geeft. Niet alleen voor den „broodkorf“, maar ook voor zijn geestelijke ontwikkeling; voor het oefenen van weldadigheid, — denk maar aan het: „opdat ik den nooddriftige helpen mag“ van onze Catechismus; — voor het hebben en houden van een eigen levensfeer waarin hij zich vrij bewegen kan, heeft hij noodig het stoffelijk goed. Heeft hij noodig goed wat hij zijn eigen kan en mag noemen; wat hem toebehoort, en waarover hij heer is; wat daarom waarde voor hem heeft; waarnaar hij streft om het te hebben en wat hij, als hij het heeft, zal willen bewaren.

Eerder dan het beruchte woord van Proudhon, + 1865 *la propriété est le vol* „eigendom is diefstal“, zou men kunnen zeggen: „la propriété est la liberté“ „eigendom is vrijheid.“

Dat nu eigendom, of stoffelijk bezit een goed is, al kan het ook, gelijk andere goederen, den mensch tot een kwaad worden wordt door niemand ontkend. Wel had de dichter HORATIUS gelijk, „dat ge niet hem, die veel bezit, met recht zult noemen gelukkig“, maar men kan toch ook niet met recht hem gelukkig noemen, die niets bezit. En het geveleugde woord *Beati possidentes* dat de bezitters gelukkig prijst — een woord waarvan het vaderschap onbekend is, maar dat waarschijnlijk uit tegenspraak tegen het zooeven genoemde Horatiaansche schijnt geboren — wordt door ieder gaarne in bescherming genomen en heeft dan ook nog een algemeenere, dan den specifiek juridischen zin.

De bezitters zijn de gelukkigen en de bezitlozen de ongelukkigen.

Dan, wat een mensch gelukkig maakt, wat zijn behoefte, zijn lust bevredigt, zal nog niet altijd ook goed in den zin van rechtvaardig of zedelijk of zelfs maar nuttig zijn. Den drankzuchtige maakt het gelukkig, als hij zijn zucht naar drank bevredigt. Doch, hoe aangenaam dat ook voor hem is, toch handelt hij niet goed en het is hem niet nuttig. Voor wie steelt moge dit al nuttig in den zin van voordelig zijn, niemand zal den diefstal zedelijk is.

En zoo ook kan de vraag opkomen, of stoffelijk bezit of eigendom, al is het op zichzelf 'n goed, iets waar wij waarde aan toekennen; al is het aangenaam en nuttig wijl bevorderlijk voor geluk; toch wel goed in den zin van rechtvaardig, van zedelijk is?

Het opkomen van dergelijke vragen is nog niet zoo dwaas als het schijnt.

Er is, al zijn er ook eeuwige en onveranderlijke beginselen van recht en zedelijkheid, toch een verandering, een wisseling, in het zedelijk bewustzijn der menschen, in hun weet van wat goed en slecht is.

Anders toch is het bestaan der beginselen, die ideeën op zichzelf, anders hun meerdere of mindere duidelijkheid voor ons. God gaf ons Zijn Wet, Zijn geboden als vaste en eeuwige normen maar het komt er voor ons menschen op aan ze ook te verstaan.

En hierin is verandering, die soms ook ontwikkeling is, te bespeuren.

Sommige dingen toch die men vroeger zedelijk afkeurenswaardig noemde, worden thans goedgekeurd; en ook omgekeerd.

Ook in de christelijke wereld.

Zoo, om iets te noemen, — wij zullen er in een volgend artikel nader op terugkomen — is er een tijd geweest, dat het nemen

van renten werd afgekeurd; dat men de slavernij allerminst voor onzedelijk hield; dat men het dulden van — en het toezicht houden op — de boordelen door de Overheid, goedgekeurde.

De zedelijke beoordeeling nu is op de eerste twee stukken geheel veranderd, en wat het laatste betreft, zool nog niet overal, dan toch in een groot deel der christelijke wereld bezig zich te wijzigen.

Schreven wij zooeven, dat er in het verstaan van geboden des Heeren, en mitsdien in het zedelijk bewustzijn der menschen, verandering die ook ontwikkeling is valt te bespeuren, wij drukten dat met opzet zoo uit, omdat er ook achteruitgang, verwording in valt te bespeuren.

Niet het minst in onzen tijd.

Men denke slechts aan de *anarchistische* theorieën omtrent het gezag, die de mensche lijke samenleving; aan die omtrent de *vrije liefde*, welke het huwelijk en daarmee inzonderheid het gezinsleven bedreigen. Theorieën, die veler bewustzijn van goed en slecht vergiftigen en toegepast in de praktijk, naar het bekende woord des Apostels: „Kwade samensprekingen, verderven goede zeden“ (1 Korinthe 15:33) — met het oog op onzen tijd, nu men zoo schrikkelijk veel leest, zou men dit ook kunnen zeggen van kwade lectuur — een kanker zijn voor de zedelijkheid.

Nu zal, althans onder christenen, wel niemand beweren, dat het huwelijk slecht en de „vrije liefde“ goed is; en al hoorde men in onze dagen van zonderlinge combinaties, ook van „christelijke anarchisten“, toch zal, wijl de anarchie op een algeheele ontkenning van de zonde rust, een christen, die maar eenigszins bij ervaring weet wat *zonde* is, niet licht beweren, dat de regeringloosheid goed en dat de uitoefening van een gehoorsaamheid aan het gezag slecht is.

Dit alles echter geldt niet, althans niet in dezelfde mate, van den eigendom.

Op dit stuk toch is er in de zedelijke beoordeeling, ook bij vele christenen, deels een wijziging, deels een onzekerheid ontstaan, en is mitsdien de vraag, waarop wij zoo straks wezen, opgekomen of eigendom metterdaad goed, in den zin van zedelijk-goed, is.

Met name geldt dit van wat men gewoonlijk aanduidt als *privaat- of individueel eigendom*.

Dat nu zulk een onzekerheid wel over den eigendom en niet over het huwelijk en het gezag kon opkomen, ligt vooral hierin, dat men veel gemakkelijker kan bepalen wat het gezag en wat het huwelijk, dan wat de eigendom is.

Waar wij in deze artikelen over het achtste gebod ook willen pogen de verwarving van het zedelijk bewustzijn in betrekking tot den eigendom te verhelpen, zal het dus noodig zijn allereerst te onderzoeken, wat onder den eigendom is te verstaan.

Spreken wij van den eigendom in onderscheiding van het eigendom, wij bedoelen dan niet het stoffelijk goed zelf, maar het recht op dat goed. In dien zin noemden de Romeinen den eigendom of het *dominium* het recht om een zaak te gebruiken of te misbruiken, en daaraan verbindt zich dan de gedachte aan een volstrekt vrije beschikking. Anderen hebben het gedefinieerd als het recht van den mensch op de vruchten van zijn persoonlijke arbeid.

Nu zal echter ieder, die gelooft in God den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde, dadelijk menschen inzien, dat het niet aangaat bij den mensch te spreken van een volstrekt of absolute vrije beschikking over het aardse goed. Zool niet tegenover zijn medemenschen, dan toch zeker tegenover God is hij bij dat beschikken aan Zijn Wil gebonden. Wij zullen later aanwijzen, hoe dan ook het Woord van Jezus, uit de gelijkenis van „de arbeiders in den wijngaard“ dat hij den heer des wijngaards in den mond legt: Of is het mij niet geoorloofd te doen met het mijne wat ik wil? (Matth. 20:15) de absolute beschikking allerminst leert.

En wat de andere bepaling betreft, kan moeilijk worden ontkend, dat er vele goederen zijn, waarover een mensch eigendom kan hebben en die toch geen vrucht van zijn arbeid zijn.

Veeliger gaat men dan ook, door den eigendom te definiëren als het recht, dat een persoon op een zaak kan hebben met uitsluiting van ieder ander persoon. Of, duidelijker nog, dat 'n mensch over een bepaald goed zoo te beschikken heeft, dat hij er alles over te zeggen heeft en een ander mensch niets.

Geldt dit bepaaldelijk van het z.g. *privaat- of individueel eigendomsrecht* de gemeenschappelijke of communale eigendom is dan, dat een grotere of kleinere gemeenschap

van personen over een goed dus te beschikken heeft.

Dat nu in den zin als wij het hier omschreven, de eigendom, zool de *privaat- als de communale eigendom*, metterdaad rechtvaardig en zedelijk goed is, en alzo de hierboven besproken vraag aangaande den eigendom bevestigend moet beantwoord, daarvoor pleit reeds wat de Schrift en bepaaldelijk de Israëlitische wetgeving ons op dit stuk leert.

Zij toch wijst ons op de twee vormen van eigendom.

De eigendom van grond en bodem, welke Israël door het lot van den Heere had ontvangen, droeg in zoover een communale karakter, dat hij aan de geslachten behoorde, aan de familien en dat ook blijven moest. Maar, daarbij was tevens door allerlei bepalingen, zooals: het doen rusten van het land om de 7 en 7 x 7 jaren, het dan niet bezaaien van de akkers of beplanten van de wijngaarden en het overliden van wat er dan toch, op groeide aan slaven en slavinnen, aan huurlingen en vreemden; het overliden voor de armen, ten dage van den oogst, van korenaren op den akker en van druiven in den wijngaard; en eindelijk het vergunnen aan den hongerige om druiven in den wijngaard en aren op het veld te plukken — de gedachte aan een absoluut vrije beschikking over het land uitgesloten. Het land is het mijne! (Leviticus 25:23).

De Heere, Die de absolute Souverein is, is ook de volstrekte eigenaar.

Maar evenzeer, zij het ook altijd verantwoordelijk aan den Heere, kent de Wet den *privaat-eigendom* aan huizen en roerend goed.

Opmerkelijk is daarbij, vooral in verband met de groote gedachte, dat alleen God in volstrekten zin de Heere is ook van het stoffelijk goed, dat de Schrift eigenlijk geen woord voor „eigendom“ heeft, maar dit begrip telkens uitdrukt met een drietal woorden, die velerlei *besit* te kennen geven.

En dan is dit wel de Schriftuurlijke gedachte, dat de mensch tegenover zijn medemenschen eigenaar, maar tegenover God slechts verantwoordelijke bezitter is van het stoffelijk goed.

„Ga weg achter mij, Satan.“

Maar hij, zich omkeerende, seide tot Petrus: Ga weg achter mij, satanas, gij zijt mij een aanstoot; want gij bedenkt niet de dingen, die Gods zijn, maar die der menschen zijn.

Matth. 16:23

Te ontkennen valt niet, dat men vroeger, vooral in de Middeneuwen, sterk overdreef, door satan, goedschiks kwaadschiks, overal bij te halen. Maar schijnt het niet, alsof men tegenwoordig liefst in het tegenovergesteld uiterste vervalt, en tot het bestaan toe van den Boze vergeet, zoo niet ontkent?

Bij die ontkennings springt het waanwijze halfgeloof dan zonderling met het Evangelie onzes Heeren om.

Het heet dan, dat men van het Oude Testament zich los voelt, maar zich juist deswege te vaster klemt aan het Evangelie. Niet om Mozes, maar om Jezus is het dezes halfslachtigen van geest te doen, en vaak ontzien ze zich niet, u, die heel de Schrift houdt, als te oud-testamentisch, en daarom slechts half Christelijk te veroordelen.

Maar zie nu, hoe deze lofsingers van het Evangelie zelf met het Evangelie te werk gaan.

Vast staat, dat van satan bijna niet in het Oude Testament, en daarentegen breed en ampel juist in het Evangelie gehandeld wordt. En dat niet alleen, maar dat ook Jezus zelf, in zijn woorden zool als in zijn werken, steeds toont met satan te rekenen. Denk slechts aan de Verzoeking in de woestijn, aan het bestendige uitwerpen van duivelen, aan geheel den strijd van de booze geesten tegen den Heiland, voorts aan al wat hij sprak over den Overste der wereld, ja hoe hij geheel zijn lijden en sterven als een worsteling met dien Overste verstand, en dan, om niet meer te noemen, niet het minst daaraan, dat hij in het korte „Onze Vader“ voor al zijn volk als slotbede de bede invlocht: Verlos ons van den Boze!

Maar dit alles baat niet. De halve vrienden, die het Oude Testament opzij schoven, om zich eeniglijk aan Jezus en zijn Evangelie te houden, ontzien zich niet om dit breede stuk van satans invloeden kort en goed uit hun Evangelie uit te werpen. En zoo blijkt ook hier, hoe derzulk streven er altoos weer op uit is, niet om eigen zin en gedachten naar het Evangelie, maar om 't Evangelie naar hun gedachtenwereld te vervormen.

Toch is er ten deze ook in de meer geloovige kringen schuld; hier niet door *ontkenning*, maar door *vergeten* van satans reetel bestaan en reele werking.

Of is het niet uiterst zeldzaam, dat men in het gesproken of geschreven woord, in de zielkunde of in de openbaringen van het innerlijk leven met den Boze als reelen factor gerekend vindt?